



Research article

Investigation of Superstitious Orientations and Anxiety Levels of Elite Team Athletes Before and During Performance

Ali Emre EROL¹, Manolya ÇALIŞIR², Umut ÇIVGIN², Serhat DENİZ¹

¹ Cyprus International University, School of Physical Education and Sports, Lefkoşa.

² Cyprus International University, Faculty of Arts and Science, Department of Psychology, Lefkoşa.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 5 April, 2022

Received in revised form: 18 June, 2022

Accepted: 4 July, 2022

Available online: 24 August, 2022

Doi: <https://doi.org/10.55376ijtsep.1098469>

Keywords

Sport Psychology

Superstitious Belief

Superstitious Behavior

Anxiety

ABSTRACT

This research is based on the superstitions and beliefs of basketball, volleyball, handball and football players who play in the teams of the Super League, the 1st League and other leagues in the Republic of Turkey and the Turkish Republic of Northern Cyprus, within the framework of age, gender, nationality and similar demographic characteristics. A total of 177 elite athletes were selected by convenience sampling method and the participants participated in the study voluntarily. In the study, the Demographic Information Form and an abbreviated version of the Superstitious Ritual Questionnaire was used to collect data. In the study, t-test and Analysis of Variance (ANOVA) determined whether the belief level of the participants based on their superstitious behavior affects their individual success and whether the level of anxiety felt when the superstitious behavior is not performed differs in terms of gender, education level, marital status, nationality and sports branch groups. Pearson Correlation Analysis was used to test the relationships between age, year of participation in the competition as licensed, the level of belief that participants' superstitious behaviors affect success, and the level of anxiety that occurs when superstitious behavior is not performed. According to the results of the analysis, the increase in age indicated an increase in the number of years licensed, and the increase in the belief that the superstitious belief of the athlete affects her/his success was associated with the increase in anxiety when superstitious behavior is not performed. The findings of the study were discussed within the framework of the relevant literature.

Araştırma makalesi

Elit Takım Sporcularının Performans Öncesi ve Sırasındaki Batıl İnanç Yönelimlerinin ve Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi

Ali Emre EROL¹, Manolya ÇALIŞIR², Umut ÇIVGIN², Serhat DENİZ¹

¹ Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Lefkoşa

² Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Lefkoşa.

MAKALE BİLGİSİ

Makale geçmişi:

Gönderim: 5 Nisan, 2022

Düzeltilme: 18 Haziran, 2022

Kabul: 4 Haziran, 2022

Online yayınlama: 23 Ağustos, 2022

Doi: <https://doi.org/10.55376ijtsep.1098469>

Anahtar kelimeler

Spor Psikolojisi

Batıl İnanç

Batıl Davranış

Kaygı

ÖZET

Bu araştırma, Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Futbol Süper lig, 1. Lig futbolcuları ve yanı sıra diğer takım sporlarının liglerinde faaliyet gösteren elit basketbolcu, voleybolcu ve hentbolcuların yaş, cinsiyet, uyruk ve benzeri demografik özellikleri çerçevesinde müsabaka öncesi ve esnasındaki gerçekleştirdikleri batıl inanç ve davranış örüntülerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya toplamda 177 elit sporcu kolay örnekleme yöntemi ile seçilmiş ve katılımcılar çalışmaya gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmada veri toplamak amacıyla Demografik Bilgi Formu ile Sporda Batıl İnanç ve Davranış Envanteri'nin (Buhrmann ve Zaugg, 1981; Barut, 2008) kısaltılarak uyarlanmış bir versiyonu kullanılmıştır. Çalışmada katılımcıların batıl inançlarına yönelik davranışlarının bireysel başarılarına etki ettiğine dayalı inanç düzeyi ve batıl inanç davranışının yapılmadığında hissedilen kaygı düzeyinin cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni hal, uyruk ve spor branşı grupları açısından farklılaşıp farklılaşmadığı *t*-test ve Varyans Analizi (ANOVA) ile; yaş, lisanslı olarak müsabakalara katılım yılı, katılımcıların batıl inançlarına yönelik davranışlarının başarıya etki ettiğine dayalı inanç düzeyi ve batıl inanç davranışının yapılmadığında ortaya çıkan kaygı düzeyi arasındaki ilişkiler ise Pearson Korelasyon Analizi aracılığıyla test edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre yaşın artmasının lisanslı olunan yıl sayısında artışa ve sporcunun batıl inancının başarısına etki ettiği inancının artmasının, batıl davranış yapılmadığında ortaya çıkan kaygının artmasına işaret ettiği saptanmıştır. Çalışma bulguları ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Giriş

Spor TDK tarafından, “Bedeni ve zihni geliştirmek amacıyla kişisel veya toplu olarak gerçekleştirilen, bazı kurallara göre uygulanan hareketlerin tümü” olarak tanımlanmıştır. Spor bilimi özelinde yapılan tanımlamada ise yukarıdaki tanıma ek olarak, sosyal ve duygusal gelişime fırsat sağlayan bilgi, liderlik ve sportif becerileri geliştiren bir araç olduğu yönleri de eklenmiştir (Açıkada ve Ergen, 1990). İlk çağlardan başlayarak değişik formlarda karşımıza çıkan spor faaliyetlerinin birçok türü bulunmaktadır. İnsanlık tarihinin başında avlanma, eğlenme, oyun, korunma gibi ihtiyaçlardan kaynaklanan spor (Çumralıgil ve Görücü, 2007); modernleşme süreçlerinin de etkisiyle gelişmiştir. Gelişen ve değişen sporun ekonomik, kültürel, uluslararası ve bireysel anlamda farklı etkileri de ortaya çıkmıştır (Johnson, 1989; Tanrıverdi, 2012).

Bireysel ve toplu olarak yapılan tarihten bugüne gelişen spor çok çeşitli şekillerle sınıflandırılmıştır. Fiziksel ve zihinsel aktiviteler, sporun yapıldığı konumun türlerine ve içeriğine göre branşlara ayrılmaktadır (Tanrıverdi, 2012). Dört ana başlık altında sınıflandırılan spor; bireysel ve doğaya karşı verilen mücadele (kayak, rafting, dağcılık vb.), bireysel ve yüz yüze olmayan karşılaşmalar (gülle atma, jimnastik, yüzme, vb.), bireysel ve yüz yüze olan karşılaşmalar (tenis, masa tenisi vb.) ve grup (takım) sporları (futbol, basketbol, voleybol, vb.) olarak bölümlere ayrılmaktadır (Sezen-Balçıkanlı, 2009). Takım sporlarında, sporcuların birbirlerine uyumu, bireysel kondisyon, takım motivasyonu, seyirci etkisi gibi değişkenler yapılan sporun verimini ve buna bağlı olarak sporun sonuçlarını etkilemektedir.

Sporun dünyadaki konumuna uygun olarak, Türkiye’de de futboldan sonra en çok dikkat çeken takım sporları basketbol, hentbol ve voleybol olarak karşımıza çıkmaktadır. Dikdörtgen şeklindeki bir kapalı sahada, her biri beş oyuncu ile iki takım arasında oynanan oyun olarak tanımlanan basketbolda amaç her takımın, rakip takımın yükseltilmiş çember ve sepet adı verilen ağına topu atarak, sayı kazanması olarak belirlenmiştir (Logan, Donald, Larry ve Mokray, 2020). Ülkemizde de 1904 yılından beri bulunan bu spor faaliyetinde Türkiye Basketbol Federasyonu’nda kayıtlı olan 1392 erkek 659 kadın sporcu bulunmaktadır. Voleybol, dikdörtgen şeklindeki kapalı, file ile ikiye bölünmüş bir sahada altışar oyuncu barındıran iki takımın mücadele ettiği ve topa elle vurup karşı takımın topu karşılayamamasının hedeflendiği bir spordur (Britannica, 2020). Türkiye Voleybol Federasyonu’na kayıtlı 9658 kadın, 3397 erkek sporcu bulunmaktadır (İstanbul Spor Envanteri, 2021). Futbol, on birer oyuncudan oluşan

iki takım arasında, kendine özgü küresel bir topla, 11 er kişi ile oynanan takım sporudur. Her iki kısa kenarında birer kalenin yer aldığı, dikdörtgen şeklindeki bir sahada oynanır. Oyuncuların amacı, temelde ayak olmak üzere, eller ve kollar hariç vücudun kısımlarını kullanarak topu karşı takımın kalesine sokarak gol atmaktır (TFF, 2021). Türkiye Futbol Federasyonu'nun istatistiklerine göre Türkiye'deki Lisanslı futbol oyuncu sayısının 466.000 olduğu ifade edilmektedir. (TFF, 2010). Hentbol, bir takımın 6'sı saha, 1'i kalede olmak üzere 7'şer oyuncu ile iki takım halinde oynadığı bir spor oyunudur. Oyun süresi 30'ar dakikalık iki devreden oluşur. İlk yıllarında büyük stadyumlarda 11 kişilik takımlar halinde oynanan hentbol, 1950'lerden sonra bir salon sporu olmuş ve açık alan hentbol giderek popülaritesini yitirerek kaybolmuştur (Türkiye Hentbol Federasyonu, 2010).

Mevcut çalışma ile, K.K.T.C.'de ve T.C.'de bahsi geçen spor branşlarının en üst liglerinde yer alan takımlarında faaliyet gösteren basketbolcu, voleybolcu, hentbolcu ve futbolcular kolay örnekleme yöntemi ile seçilerek, sporcuların faaliyet gösterdikleri spora ve spor ritüellerine ait betimlemeler ve incelemeler yapılması ile, spor ve psikoloji alanlarına interdisipliner bakış sağlanacaktır.

Günümüz dünyasında birçok alanda interdisipliner çalışmalar yapılagelmektedir. Spor Psikolojisi'nin de 1900'lü yıllardan bu yana gelişerek alanyazına çok çeşitli katkı sunan interdisipliner bir alan olduğu dikkat çekmektedir. Psiko-sosyal gelişim basamaklarında hareket etmenin, spor yapmanın önemi gün geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Bu anlamda sporu sadece fiziksel hareketler bütünü olarak görmeyip, bireyin psikolojik süreçlerinin de içinde bulunduğu ve karşılıklı etkileşim içerisinde olunan bir bağlam olarak değerlendirmenin daha uygun olduğu görülmektedir. Spor ile sosyalleşme, kişilik, psikolojik büyüme gibi birçok bileşenin beraber çalışıldığı görülmektedir (Küçük ve Koç, 2004). Bunlara ek olarak stresin her iki alanın kesişiminde yer aldığı anlaşılmaktadır. Stres, çeşitli alt bağlamlarda sporcuların performansını etkileyebilmekte ve hem performansına hem de psikolojik işlevsizliklere sebep olabilmektedir (Altungül, 2006). Stres altındaki sporcu hem spor performansı hem de yaşamsal dengesini koruyabilmesi için çeşitli baş etme davranışları ve düşünce sistemleri geliştirebilmektedir. Bunlar zamanla uyum bozucu olabildiği gibi dikkati toplamaya da fayda sağlayabilmektedir (Schippers ve Van Lange, 2006). Bu baş etme süreçlerinden biri olarak değerlendirilebilecek batıl inanç ve düşünceler sporcuları hem olumlu hem de olumsuz anlamda etkileyebilmektedir. Batıl inanç kavramsal olarak, kişilerin gerçekte kontrol edilemez olayların sonuçlarını etkileyebileceklerine inanmaları olarak tanımlanmaktadır (Rudksi, 2004). Batıl inanca dayalı ritüeller ise; gerçekte davranış ile bir olayın sonucu arasında nedensel bir bağlantı olmamasına

karşın, ritüeli uygulayan kişi tarafından olumlu bir etkiye sahip olduğu düşünölen alışılmadık, tekrarlayıcı, esnek olmayan davranış örüntöleri olarak ifade edilmektedir (Womack, 1992).

Öğrenme psikolojisi alanının kurucularından Skinner (1948), güvercinler üzerinde yaptığı çalışmalarda güvercinlerin acıktıklarında yiyeceğe tekrar ulaşmak amacıyla kendi etrafında dönme, tek ayak üstünde durma ya da sıçrama gibi daha önceden sergilemiş oldukları tesadüfi davranışları tekrar etme eğiliminde olduklarını fark etmiş ve böylece tarihsel olarak ilk kez bu motivasyonel, tekrarlayıcı davranış paternini batıl bir durum olarak tanımlamıştır. Bandura ise (1997) çalışmalarında, belirsiz içeren durumları kontrol edebilmek adına batıl davranış kullanımının öz-yeterlilik ile olumlu bir ilişkiye sahip olabileceğini ifade etmektedir.

Daha güncel açıklamalardan olan Belirsizlik Hipotezi'ne göre batıl inanca sahip bireyler, belirli olayların sonucunun kısmen kontrol edilebilir faktörler ve kısmen de kontrol edilemeyen faktörler tarafından belirlendiğine inanırlar. Kontrol edilebilir faktörler; bir sınava hazırlanmak gibi bireyin kendi iradesi altında olan durumları içerirken, kontrol edilemeyen faktörler; şans veya kader gibi kavramlarla açıklanan kuvvetlere işaret etmektedir (Weiner, 1995). Bu hipotez bağlamında insanların sonuçları şansa ya da kadere bağlama eğilimleri arttıkça, batıl inançlara yönelme olasılıkları da artmaktadır. Bu yolla batıl inanca sahip bireylerin, kontrol edilemeyen güçlerin bir kısmını kontrol edilebilir güçlere dönüştürerek istenen sonucu elde etme olasılığını artırmaya çalıştıkları düşünülmektedir (Burger ve Lynn, 2005).

Batıl davranış örüntülerinin sıklıkla gözleendiği alanlardan birinin spor olduğu söylenebilir. Womack'e göre (1992) sporda batıl davranış eğilimleri, sporcuların şans ve diğer dışsal faktörler aracılığıyla kendilerini güçlü hissettikleri durumlarda hareketlerinin tekrarlı ve ardıl biçimde gerçekleşmesi ve teknik performanstan farklı olması durumudur. Batıl inanç sonucu ortaya çıkan ritüelistik davranışların kişinin eyleme büyüsel bir önem atfetmesi bakımından sıradan bir hazırlık rutininden farklı olduğu düşünülmektedir. Örneğin performans öncesi imajinasyon, gevşeme teknikleri, konsantrasyon ya da motivasyon stratejilerinin kullanımı gerek fiziksel, gerekse bilişsel becerilerin artırılmasında olumlu etkilere yol açıyor olabilir. Buna karşın batıl davranış ve maça hazırlık arasındaki ayrımın net olmadığı ifade edilmekte ve bu nedenle sporcuların sahip olduğu batıl davranış örüntöleri ya da uyguladıkları ritüellerin spor psikolojisi alanında üzerinde daha fazla çalışılması gereken kavramlar olduğu düşünülmektedir (Schippers ve Van Lange, 2006).

Tarih boyunca onüç rakamının ya da siyah kedilerin uğursuzluk; dört yapraklı yoncanın ise şans getireceğine inanılması gibi, eski dönemlerden bu yana sporcuların da belirli türden

batıl inançlara sahip olduğu bilinmektedir. Şans getirdiğine inanılan objeler kullanma, giyim ve görünüşle ilişkili batıl inançlara sahip olma, karşılaşma öncesi ve sırasında görülen belirli türden batıl davranışlar bu örneklerden bazılarıdır.

Sözü edilen ritüelistik davranışlar ve batıl inançların spor psikolojisindeki yerini ele alan çok sayıda çalışma mevcuttur (örn., Todd ve Brown, 2003; Burger ve Lynn, 2005; Buhrmann, Brown ve Zaugg, 1982). Erken dönem çalışmalardan biri olan ve Gregory ve Petrie (1972) tarafından yürütülen bir araştırmada yazarlar, atletlerin atlet olmayanlardan daha fazla batıl inanca sahip olmadıklarını, ancak sporcuların sporcu olmayanlara göre iki kat daha fazla batıl inanç listelediklerini belirtmişlerdir. Schippers ve Van Lange (2006) daha yakın dönemde yürüttükleri bir araştırmada, her beş profesyonel sporcudan dördünün bir yarışma öncesinde gerçekleştirdikleri en az bir batıl inanca dayalı davranış bildirdiklerini ifade etmiştir. Todd ve Brown (2003) tarafından yürütülen bir araştırmada, farklı liglerde yer alan sporcuların batıl davranış eğilimleri karşılaştırılmış; NCAA 1. Lig’inde yer alan farklı konumlardaki sporcuların, 3. ligdeki sporculara göre önemli ölçüde daha fazla batıl davranış eğilimi gösterdikleri bulgulanmıştır. Sonuç olarak, alanyazın ışığında değerlendirilen araştırma sonuçları, spordaki batıl inançlara ilişkin sistematik araştırma ihtiyacını güçlü bir şekilde desteklemektedir.

Çalışmanın bağlamı ve değişkenleri açısından Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde futbol dışındaki spor branşlarına ilişkin herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda araştırmanın önemli değişkenlerinden biri olan cinsiyet değişkenine göre oyuncuların batıl inanç ve davranışlarının incelenmesi anlamında bu çalışma ilk olma niteliği taşıyacaktır. Ayrıca, ulusal alanyazın kapsamında farklı branşlardaki sporcularının batıl inanç ve davranış eğilimlerinin ele alınıp betimlendiği ilk çalışma olması niteliğiyle de literatüre önemli katkı sunacağı düşünülmektedir.

Bu bilgiler ışığında, araştırma kapsamında Türkiye ve K.K.T.C’de Süper lig, 1. Lig ve diğer liglerin takımlarında görev alan basketbol, voleybol, hentbol ve futbol oyuncularının yaş, cinsiyet, uyruk ve benzeri demografik özellikler çerçevesinde müsabaka öncesi ve sırasındaki gerçekleştirdikleri batıl inanç ve davranış örüntülerinin ve hissettikleri kaygı düzeylerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Katılımcılar/Araştırma Örneklemi

Katılımcılar Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde futbol, basketbol, voleybol ve hentbol branşlarında ve Türkiye'de kadın futbol branşlarında lisanslı olarak spor yapan yarışmacı kişilerden seçilmiştir. Kolay örnekleme yolu ile sağlanan bu katılımcıların betimsel özellikleri Tablo 1.'de sunulmuştur. K.K.T.C. ve Türkiye'de bulunan 1. Lig'de kayıtlı takımlarda sporcu olan 177 kişi katılımcıları oluşturmaktadır. Araştırma Bilgi Formunu yarım ve hatalı dolduran 12 kişinin verileri araştırmadan çıkarılmıştır.

Katılımcıların yaşları 18 ila 47 arasında olup, yaş ortalaması 22.44'tür. Kadın katılımcılar tüm katılımcıların %20.1'ni (S=38), erkek katılımcılar ise %73.5'ini (S=139) oluşturmaktadır. Eğitim düzeyleri açısından bakıldığında katılımcıların 100'ünün (%52.9) üniversite düzeyinde eğitime sahip olduğu anlaşılırken; 60 katılımcı (%31.7) lise mezunu, 5 katılımcı (%2.6) ilkokul mezunu ve 12 katılımcının (%6.3) da üniversite üstü eğitim düzeyine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Medeni hal açısından incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun (%82) bekar olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırmaya katılanların %72'si (S=136) K.K.T.C. uyruklu iken; % 21.7'si T.C. uyrukludur. Lisanslı olarak spor yaşamlarına devam eden katılımcıların 116'sı (%61.4) futbol, 25'i (%13.2) voleybol, 21'i (% 11.1) hentbol ve 15'i (%7.9) basketbol oynamaktadır.

Tablo 1.

Katılımcılara ait demografik bilgiler

Değişkenler	S	%	Ort.	SS	Aralık
Yaş			22.44	6.22	18 - 47
Cinsiyet					
Kadın	38	20.1			
Erkek	139	73.5			
Eğitim Düzeyi					
İlkokul	5	2.6			
Lise	60	31.7			
Üniversite	100	52.9			
Üniversite üstü	12	6.3			
Medeni Hal					
Bekar	155	82			
Evli	22	11.6			
Uyruk					
KKTC	136	72			
TC	41	21.7			
Spor Branşı					
Futbol	116	61.4			
Voleybol	25	13.2			
Basketbol	15	7.9			
Hentbol	21	11.1			
Lisanslı Sporculuk Yılı Süresi			9.16	5.35	1 - 25

Veri Toplama Araçları

Çalışmanın araştırmacıları tarafından hazırlanan “Veri Toplama Formu” (Ek-1) ile katılımcılardan bilgi toplanıp, veri seti oluşturulmuştur. Oluşturulan bu formda katılımcıların demografik durum, takım ve yaptıkları spor branşı özelinde sorular bulunmaktadır. Ayrıca orijinali Buhrmann ve Zaugg’a (1981) ait olup Türkçe’ye Barut (2008) tarafından uyarlanan “Sporda Batıl İnanç ve Davranış Envanteri”nden yararlanılarak yeni ve daha kısa bir batıl inanç ve davranış belirleme soru formu oluşturulmuştur. Bu kapsamda orijinal ölçüm aracı ile tutarlı olarak sporcuların karşılaşma öncesi ve sırasında uyguladıkları batıl inançlar altı farklı kategoride (giyim ve görünüş, uğurlu sayılan nesnelere, oyun ve karşılaşma öncesi kullanılan batıl inanç ve davranışlar, oyun ve karşılaşma sırasında kullanılan batıl inanç ve davranışlar, takım arkadaşlarıyla ortak olan batıl inanç ve davranışlar, dua etme davranışları) toplanmıştır. Ardından, tespit edilen ilgili batıl inanç ve davranışların sporcuların bireysel başarısı ve takım olarak başarısını ne düzeyde etkilediği belirlenmiş, söz konusu davranışlar yapılmadığında hem bireysel, hem de takım olarak başarılı olunamayacağı düşüncesinin ortaya çıkardığı kaygı düzeyi değerlendirilmiştir. Son olarak karşı takımın, sporcunun kendi takımından üstün, eş ya da aşağıda görüldüğü durumlarda batıl inançların maçı kazanma üzerindeki etkileri ele alınmıştır. “Maça çıkmadan önce/maç sırasında yaptığınız ve şans getirdiğine inandığınız davranışların maçtaki bireysel başarıya olan etkisi nasıldır?” ve “Maça çıkmadan önce/maç sırasında yaptığınız ve şans getirdiğine inandığınız davranış yapamadığınızda takım olarak başarılı olamayacağınızı düşünmek sizi ne kadar kaygılandırır?” çalışmada kullanılan sorulardan bazılarıdır. Özetle bu form aracılığıyla katılımcıların batıl inanç ve düşünceleri betimlenerek, bu kavramın ilişkili değişkenlerle incelenmesi amaçlanmıştır.

İşlem

Veri toplamak için Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Etik Kurulu’ndan gerekli etik izin alındıktan sonra Turkcell Kadın Futbol Süper Lig’inde, AKSA Süper Lig’inde, KKTC Erkekler Basketbol Birinci Ligi’nde, KKTC Voleybol Erkekler Birinci Ligi’nde ve KKTC Hentbol Birinci Ligi’nde bulunan takımlara “Veri Toplama Formu” gönderilmiştir. Katılımcılardan onam formunu okuyarak; katılmak istediklerini beyan ettikten sonra, kendilerinden tamamlanması yaklaşık 10 dakika sürecek olan “Veri Toplama Formu”nu doldurmaları

istenmiştir. Veri toplama sürecinin yaklaşık olarak 3 ay sürmüştür. Elde edilen veriler SPSS programı aracılığıyla analiz edilmiştir.

Bulgular

Bu kısımda katılımcıların sahip oldukları batıl inançlarının bireysel başarıya etki ettiğine dair inanç, batıl inançla ilişkili davranışın yapılmadığında hissedilen kaygı ve sporcunun kendi becerisine güven düzeyine dair alınan ölçümlerin temel istatistiksel değerleri Tablo 2.'de sunulmuştur. Araştırma için oluşturulan sürekli ölçüm almaya uygun soru maddelerinin istatistiki değerleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Elde edilen istatistiksel özellikler, maddelerin ölçüm yapabilmeye uygun ve normal dağılım özelliklerine uygun olduğunu göstermektedir.

Tablo 2.

Ölçüm maddelerinin istatistiksel özellikleri

Ölçüm Maddeleri	N	Ort.	SS	Kayıp, Basıklık
Sahip olunan batıl inancın bireysel başarıya etki ettiğine dayalı inanç düzeyi	175	3.33	1.43	-.43, -1.11
Batıl inanç davranışının yapılmadığında hissedilen kaygı düzeyi	175	2.43	1.30	.32, -1.28
Sporcunun kendi becerisine güven düzeyi	175	4,53	.81	-.97, 1.12

Gruplar Arası Karşılaştırma Analiz Bulguları

Katılımcıların batıl inançlarına yönelik davranışlarının bireysel başarılarına etki ettiğine dayalı inanç düzeyi ve batıl inanç davranışının yapılmadığında hissedilen kaygı düzeyinin cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni hal, uyruk, spor branşı grupları açısından farklılaşp farklılaşmadığı *t*-test ve Varyans Analizi (ANOVA) ile test edilmiştir. Analizler uygulanmadan

önce her iki analizin uygulanabilmesi için varsayımlar incelenmiş ve varsayımların karşılandığı görülmüştür. Analizler sonucunda elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

Batıl inançlarına yönelik davranışlarının bireysel başarılarına etki ettiğine dayalı inanç düzeyinin cinsiyet ($t(173)=-1.1007, p>.05$), medeni hal ($t(173)=1.139, p>.05$) ve uyruk ($t(173)=.341, p>.05$) açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığına ulaşılmıştır (Bknz. Tablo 3).

Tablo 3.

BDBİ'ye ve BDHK'ya ilişkin bağımsız gruplar t-test analiz bulguları

	BDBİ Düzeyi				BDHK Düzeyi				
	S	Ort. (SS)	t	p	S	Ort. (SS)	t	p	
Kadın	36	3.11 (1.38)	-1.007	.316	Kadın	38	2.42 (1.38)	-.044	.965
Erkek	139	3.38 (1.44)			Erkek	139	2.43 (1.28)		
Bekar	153	3.37 (1.41)	1.139	.256	Bekar	153	2.46 (1.32)	.776	.439
Evli	22	3.00 (1.57)			Evli	22	2.23 (1.19)		
KKTC	136	3.35 (1.43)	.341	.733	KKTC	136	2.46 (1.29)	.491	.624
TC	39	3.26 (1.44)			TC	41	2.34 (1.35)		

Sporcuların batıl inançlarına yönelik davranışların bireysel başarılarına etki ettiğine dayalı inanç düzeyinin eğitim düzeyi, spor branşı ve lig düzeyi açısından karşılaştırılabilmesi için Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, eğitim ($F(3, 171)=.544, p>.05$) ve bulunulan lig düzeyi ($F(2, 172)=.882, p>.05$) açısından batıl inançlarına yönelik davranışların bireysel başarılarına etki ettiğine dayalı inanç düzeyinde anlamlı bir farklılaşma olmazken; spor branşı ($F(3, 171)= 5.800, p<.05$) açısından anlamlı farklılığa ulaşılmıştır (Bknz. Tablo 4). Spor branşlarından hangilerinin farklılaştığına ulaşabilmek spor branşı alt grupları için Tukey Post Hoc testi uygulanmıştır. Futbol oynayanların ($Ort.=3.54, SS=1.29$) batıl inançlarına yönelik davranışların bireysel başarılarına etki ettiğine dayalı inanç düzeyinin basketbol oynayanlara ($Ort.=2.47, SS=1.59$) daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Hentbol oynayanların ($Ort.=2.48, SS=1.53$) batıl inançlarına yönelik davranışların bireysel başarılarına etki ettiğine dayalı inanç düzeyinin futbol oynayanlara ($Ort.=2.47, SS=1.59$) daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Voleybol oynayanların ($Ort.=3.60, SS=1.47$) batıl inançlarına yönelik davranışların bireysel başarılarına etki ettiğine dayalı inanç düzeyinin hentbol oynayanlara ($Ort.=2.48, SS=1.53$) daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 4.

Batıl inançlarına yönelik davranışlarının bireysel başarılarına etki ettiğine dayalı inanç düzeyine (BDBİ) ilişkin ANOVA bulguları

Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Eğitim Düzeyi					
G. Arası	3.390	3	1.130	.544	.653
G. İçi	355.044	171	2.076		
Toplam	358.434	174			
Spor Branşı					
G. Arası	33.103	3	11.034	5.800	.001
G. İçi	325.331	171	1.903		
Toplam	358.434	174			
Lig Düzeyi					
G. Arası	3.644	2	1.822	.883	.415
G. İçi	354.791	172	2.063		
Toplam	358.434	174			

Batıl inanç davranışının yapılmadığında hissedilen kaygı (BDHK) düzeyinin cinsiyet ($t(175)=-.044, p>.05$), medeni hal ($t(175)=.776, p>.05$) ve uyruk ($t(175)=.491, p>.05$) açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığına ulaşılmıştır (Bknz. Tablo 3).

Batıl inanç davranışının yapılmadığında hissedilen kaygı (BDHK) düzeyinin eğitim düzeyi, spor branşı açısından karşılaştırılabilmesi için Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, eğitim düzeyi ($F(3, 173)= 1.211, p>.05$) ve spor branşı grupları ($F(3, 173)= 1.677, p>.05$) batıl inanç davranışının yapılmadığında hissedilen kaygı (BDHK) düzeyine açısından anlamlı bir farklılaşmalara rastlanmamıştır (Bknz. Tablo 5).

Tablo 5.

Batıl inanç davranışının yapılmadığında hissedilen kaygı (BDHK) düzeyine ilişkin ANOVA bulguları

Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Eğitim Düzeyi					
G. Arası	6.157	3	2.052	1.211	.307
G. İçi	293.210	173	1.695		
Toplam	299.367	176			
Spor Branşı					
G. Arası	8.459	3	2.820	1.677	.174
G. İçi	290.908	173	1.682		
Toplam	299.367	176			

İlişkisel Analiz Bulguları

Yaş, lisanslı olarak müsabakalara katılım yılı, katılımcıların batıl inançlarına yönelik davranışlarının başarıya etki ettiğine dayalı inanç düzeyi ve batıl inanç davranışının yapılmadığında ortaya çıkan kaygı düzeyi arasındaki ilişkiler için Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre yaş ile lisanslı olunan yıl arasında olumlu ve güçlü düzeyde ($r=.786$, $p < .01$); sporcuların batıl inançlarına yönelik davranışlarının başarıya etki ettiğine dayalı inanç düzeyi ve batıl inanç davranışının yapılmadığında ortaya çıkan kaygı arasında ($r=.468$, $p < .01$) olumlu ve orta düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir (Bknz. Tablo 6).

Tablo 6.

İlişkisel Analiz Bulguları

Değişkenler	1.	2.	3.	4.
1. Yaş	1			
2. Lisanslı olunan yıl süresi	.786**	1		
3. BDBİ	-.011	-.025	1	
4. BDHK	-.052	-.063	.468**	1

Not 1. BDBİ= Batıl inançlarına yönelik davranışlarının bireysel başarılarına etki ettiğine dayalı inanç düzeyine, BDHK= Batıl inanç davranışının yapılmadığında hissedilen kaygı

Not 2. ** $p < .001$

Tartışma

Batıl inanç ve davranış eğilimleri, pek çok alanda olduğu gibi çeşitli spor branşlarında da sıklıkla gözlenmektedir. Teknik altyapı ve performanstan bağımsız bir olgu olarak kavramsallaştırılan batıl inanç, davranış ve ritüellerin spor psikolojisi bağlamında ele alınması bu açıdan anlamlı görünmektedir. Araştırma bulguları incelendiğinde, batıl davranışların bireysel başarıya etkisine ilişkin inanç düzeyinin spor branşları açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre araştırmaya dahil edilen takım sporlarından sırasıyla voleybol oyuncularının hentbol, futbol ve basketbol oyuncularına kıyasla batıl inançlarına yönelik davranışların bireysel başarılarına etki ettiğine dayalı inanç düzeyinin

daha yüksek olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgunun ilişkili literatür tarafından desteklendiği görülmektedir (Aybey, 2005; Kostovicova, 2019). Eluère ve Héas'ın (2017) çalışmasında da süper ligde voleybol oynayan oyuncuların batıl inanç düzeylerinin yüksek olduğu görülmüş ve oyun öncesi batıl inanç davranışlarını daha fazla olduğu saptanmıştır. Diğer taraftan cinsiyet, medeni durum, uyruk ve eğitim açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Alanyazında batıl inançların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair çeşitli bulgular mevcuttur. Işık, Ağbuğa ve Elçin (2015) tarafından yürütülen bir çalışmada, aktif spor yapan üniversite öğrencilerinin sporda batıl davranış eğilimleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve benzer şekilde cinsiyet açısından herhangi bir fark bulunamamıştır. Kadın ve erkek basketbol oyuncularının batıl inanç ve davranışlarının incelendiği daha erken dönemdeki bir başka çalışmada (Buhrmann, Brown ve Zaugg, 1982) batıl inanç sayısı ve inanca bağlılık düzeyi açısından cinsiyetler arası bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte, 12-18 yaş arası lisanslı aktif sporcu ergenlerdeki batıl inanç sisteminin stresle baş edebilme durumuna etkisi incelemeyi amaçlayan çalışmasında İnce (2021), kız sporcuların erkek sporculara göre daha fazla batıl inanca sahip olduklarını ifade etmektedir.

Sporcuların batıl inançlarına yönelik davranışların yapılmadığında hissettikleri kaygı düzeyinin cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni hal, uyruk ve spor branşı grupları açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yürütülen analiz sonuçlarına göre sıralanan demografik değişkenler açısından herhangi bir fark bulunmamıştır. Elde edilen bulgu ile ilgili literatürde bir birliğin olmadığı görülse de genellikle cinsiyet açısından hissedilen kaygı anlamında anlamlı farkların olabildiği görülmektedir (Aybey, 2005; Civan, Arı, Görücü ve Özdemir, 2010; Kavi ve Karagün, 2020). Mevcut çalışmanın bulgularında farklılaşmaların saptanamamasının nedeninin katılımcıların gruplara dağılımlarından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Bu anlamda gruplar arası karşılaştırmaya yetse de, istatistiksel güç olarak yeterli olamayabilmektedir. Son olarak, katılımcıların yaş, lisanslı olarak müsabakalara katılım yılı, batıl inançlarına yönelik davranışlarının başarıya etki ettiğine dayalı inanç düzeyi ve batıl inanç davranışının yapılmadığında ortaya çıkan kaygı düzeyi arasındaki ilişkileri incelemek üzere yürütülen korelasyon analizi bulgularına göre, sporcuların batıl inançlarına yönelik davranışlarının başarıya etki ettiğine ilişkin inanç düzeyi ve batıl inanç ve davranışın yapılmadığında ortaya çıkan kaygı arasında olumlu ve orta düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Kaygının kuramsal temeli açısından, bireyler kendilerini ilgilendiren konularda engellenmişlik hissettiklerinde kaygı düzeylerinin de arttığı bilinmektedir (Candangil ve

Ceyhan, 2006). Bu anlamda çalışmanın bulgusunun da literatür tarafından desteklendiği görülmektedir (Arslan, 2004; Işık, Ağbuğa ve Elçin, 2015; Kurudirek, 2018).

Mevcut çalışma bazı sınırlılıklar barındırmaktadır. İlk olarak katılımcıların sayısı genellenebilirlik açısından dezavantaja neden olabilmektedir. Ayrıca çalışmada K.K.T.C. ve T.C. uyruklu sporcular bulunmasına rağmen her iki uyruğa dağılım yüzdelerinin birbirine yakın olması bulgular açısından daha olumlu sonuçları doğurabilirdi. Bir diğer sınırlılık ise katılımcılardan elde edilen bulguların kendini değerlendirme yöntemi ile toplanmasıdır. Bu durum sosyal arzulanırlık yanlılığını yaratabilmektedir. Sınırlılıklara rağmen araştırmanın güçlü tarafları da bulunmaktadır. Farklı spor dallarından temsillerin olması, K.K.T.C. ve T.C. gibi farklı kültürel alt yapıya sahip katılımcıların barınması ve özellikle ulusal literatürde seyrek sayıda araştırma bulunan sporcuların batıl inançlarının ele alınması açısından alanyazına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Mevcut çalışma sporcuların yaşları ve lisanslı olunan yıl arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Yani, elit sporcuların yaşlarının artması, lisanslı olarak oynanan yıl sayısındaki artışı da beraberinde getirebilmektedir. Ayrıca, sporcuların batıl inançlarına yönelik davranışlarının başarıya etki ettiğine dayalı inanç düzeyi ve batıl inanç davranışının yapılmadığında ortaya çıkan kaygı arasında da olumlu ve orta düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür. Diğer bir değişle, elit sporcularda batıl inancının müsabakadaki başarıya etki ettiği inancın artmasının, batıl davranış yapılmadığında ortaya çıkan kaygının artmasına işaret ettiği söylenebilir.

Gelecekte yapılacak olan araştırmalar için;

- Mevcut çalışmadaki verilerin doğası gereği batıl inanç ve davranışların ne tür psikolojik mekanizmalar aracılığıyla kaygı üzerinde bir etkiye sahip olduğunu detaylıca tanımlamak mümkün değildir. İleride yürütülecek çalışmalarda bu mekanizmalara ilişkin çeşitli modeller tasarlanması yapılacak çalışmaların bilimsel bilgiye katkısını artıracaktır.
- Oluşturulan yeni modellerin deneysel çalışmalarla ampirik olarak test edilmesi sporda batıl inanç ve kaygı ilişkisinin dinamiklerinin daha net biçimde açıklanabilmesi açısından yararlı olacaktır.

Kaynakça

- Açıkada, C. ve Ergen E. (1990). *Bilim ve Spor*. Ankara: Büro Tek Ofset Matbaacılık.
- Altungül, O. (2006). *Futbol aktivitelerine katılanların kişilik özellikleri ışığında stres düzeylerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Elazığ.
- Arslan, M. (2004). Kişilerin batıl inanç kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(6), 9-34.
- Aybey, H. Y. (2005). *Türkiye süper lig takımlarından Gaziantepsporun müsabaka öncesi ve müsabaka sonrası kaygı düzeyi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Bandura, A. (1997). *Self Efficacy: The Exercise of Control*. New York: Freeman.
- Barut, A.İ. (2008). *Sporda batıl davranış ve öz-yeterlik ilişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, İstanbul.
- Britannica, T. (2020). Editors of Encyclopedia (2020, November 12). Volleyball. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/sports/volleyball>
- Buhrmann, H., Brown, B. ve Zaugg, M. (1982). Superstitious beliefs and behavior: A comparison of male and female basketball players. *Journal of Sport Behavior*, 5, 175- 185.
- Burger, J. M. ve Lynn, A. L. (2005). Superstitious behavior among American and Japanese professional baseball players. *Basic and Applied Social Psychology*, 27(1), 71-76.
- Candangil, S. Ö. ve Ceyhan, A. A. (2006). Denetim odakları farklı lise öğrencilerinin bazı kişisel özelliklerine göre karar vermede öz-saygı ve stres düzeyleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 71-88.
- Civan, A., Arı, R., Görücü, A. ve Özdemir, M. (2010). Bireysel ve takım sporcularının müsabaka öncesi ve sonrası durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 193-206.
- Çumralgil, B. ve Görücü, A. (2007). *Örgütlenme Yönetim Biçimleriyle Spor*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayını.
- Eluère, M. ve Héas, S. (2017). Superstitions, cultures et sports, entre croyances et rationalisations. Le cas exploratoire d'une équipe féminine professionnelle de volleyball en France. *Les Cahiers Internationaux De Psychologie Sociale*, 1, 25-55.
- Gregory, C. J. ve Petrie, B. M. (1972). Superstition in sport. *Proceedings of the Fourth Canadian Psychomotor Learning and Sports Psychology Symposium*. Waterloo: University of Waterloo, 1-30.

- Işık, U., Ağbuğa, B. ve Elçi, G. (2015). Aktif spor yapan üniversite öğrencilerinde sporda batıl inanç eğilimi ile sürekli kaygı seviyeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 31-39.
- İnce, B. (2021). 12-18 yaş arası lisanslı sporcularda batıl inançların stresle baş edebilme becerilerinin incelenmesi. *International Multilingual Journal of Science and Technology*, 6(1), 2318-2342.
- İstanbul Spor Envanteri (2021). <https://www.istanbulsporenvanteri.com/tr/lisansli-sporcu-sayilari.html>
- Johnson, R. A. (1989). *He: Understanding masculine psychology* (pp. 2-3). New York: Harper & Row.
- Kavi, O. ve Karagün, E. (2020). Profesyonel Futbolcuların; Takıntı, Batıl İnanç ve Düşünce Kontrollerinin İncelenmesi: İstanbul Anadolu Yakası Kulüpleri Örneği. *Electronic Turkish Studies*, 15(7), 2974 - 2992
- Kostovičová, L. (2019). The differential effects of good luck belief on cognitive performance in boys and girls. *Europe's Journal of Psychology*, 15(1), 108-119.
- Kurudirek, M. İ. (2018). Buz hokeyi oyuncularında batıl inanç ve kaygı ilişkisinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Küçük, V. ve Harun, K. O. Ç. (2004). Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 1-11.
- Logan, R. G., Mokray, W. G. ve Donald, L. W. (2020). Basketball. Retrieved from *BRITANICA*: <https://www.britannica.com/sports/basketball>.
- Schippers, M. C. ve Van Lange, P. A. (2006). The psychological benefits of superstitious rituals in top sport: A study among top sportspersons 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 36(10), 2532-2553.
- Skinner, B. F. (1992). "Superstition" in the pigeon. *Journal of Experimental Psychology: General*, 121(3), 273-274.
- Tanriverdi, H. (2012). Spor ahlakı ve şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies. Publication of Association Esprit, Société et Rencontre Strasbourg/FRANCE*, 5(8), 1071-1093.
- Todd, M. ve Brown, C. (2003). Characteristics associated with superstitious behavior in track and field athletes: Are there NCAA divisional level differences?. *Journal of Sport Behavior*, 26(2), 168-187.
- Türkiye Hentbol Federasyonu. (2010). Uluslararası hentbol oyun kuralları. Erişim tarihi: 28 Mart 2022. <https://www.thf.org.tr/lib/uploads/407a9e033936374i.pdf>
- TFF. (2021). 2021 - 2022 sezonu amatör futbol liglerinde uygulanacak esaslar. Erişim tarihi: 28 Mart 2022. https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/LIGLER/Amatorler/Amator_2021-2022.pdf

TFF. (2010). Türkiye Futbol Federasyonu [web sayfası]. Erişim tarihi: 28 Mart 2022.

<https://www.tff.org/Default.aspx?pageId=200&ftxtId=10581>

Womack, B. (1992). Reform in Vietnam: Backwards towards the future. *Government and Opposition*, 27(2), 177-189.

Weiner, B. (1995). *Judgments of responsibility: A foundation for a theory of social conduct*. Guilford Press.